

TRADYCJE WIGILII BOŻEGO NARODZENIA W POLSCE NA KRAJOWEJ LIŚCIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Posted on 14 lutego 2025

Tradycje Wigilii Bożego Narodzenia w Polsce - decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - zostały wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Niezwykłe i żywe tradycje związane z Wigilią od pokoleń kulturowane są przez polskie rodziny, łącząc je przy wspólnym stole.

Charakter i znaczenie tradycji Wigilii Bożego Narodzenia

Wigilia łączy elementy religijne i kulturowe. Dla wielu Polaków jest to **czas rodzinny**, sprzyjający zbliżeniu i celebracji wspólnych tradycji. Sprzyja on radości oraz refleksji nad wartościami takimi jak miłość, przebaczenie i wspólnota. Przypomina o duchowym wymiarze świąt, **łącząc ludzi** niezależnie od wyznania.

Sama nazwa „Wigilia” wywodzi się z łacińskiego słowa oznaczającego „**czuwanie**”, co oddaje charakter tego dnia jako przygotowania do świętowania Bożego Narodzenia.

W Polsce Wigilia jest obchodzona zarówno przez osoby głęboko religijne, jak i przez te, dla których jest przede wszystkim czasem rodzinnym. Chociaż korzenie tego święta są chrześcijańskie, wiele rodzin podkreśla jego kulturowy wymiar. Jest to dzień szczególny, który sprzyja jednoczeniu się i celebrowaniu wspólnych tradycji, niezależnie od przekonań religijnych.

Zwyczaje wigilijne

Wieczór zaczyna się od pojawienia się **pierwszej gwiazdki**, symbolizującej gwiazdę betlejemską. Na stołach w polskich domach pojawia się biały obrus, pod którym umieszcza się **siano** – symbol pokory i narodzin Jezusa w stajence. Zgodnie z tradycją

przygotowuje się **12 postnych dań**, które symbolizują 12 apostołów lub 12 miesięcy w roku. W zależności od regionu w menu można znaleźć potrawy takie jak barszcz z uszkami, kapusta z grochem, pierogi czy ryby (przede wszystkim karp).

Dodatkowe nakrycie na stole to znak otwartości i gotowości przyjęcia niespodziewanego gościa.

- **Opłatek i życzenia**

Wigilijną wieczerzę poprzedza wspólna modlitwa oraz dzielenie się opłatkiem, kiedy to uczestnicy składają sobie życzenia. Ten gest, zakorzeniony w chrześcijańskiej tradycji eucharystycznej, symbolizuje przebaczenie, jedność i wzajemną życzliwość.

- **Kolędy i prezenty**

Śpiewanie kolęd, takich jak „Wśród nocnej ciszy” i „Bóg się rodzi” oraz wręczanie prezentów to nieodłączne elementy Wigilii. Prezenty przynosi zazwyczaj Święty Mikołaj, Aniołek lub Gwiazdor, w zależności od regionu.

- **Pasterka**

W wielu katolickich domach wieczór kończy Msza Święta o północy, zwana Pasterką, upamiętniająca narodziny Jezusa. W czasie jej trwania, figura Dzieciątka Jezus wnoszona jest do żłóbka w szopce przedstawiającej scenę narodzin Syna Bożego, często z figurkami Maryi, Józefa, aniołów, pasterzy oraz zwierząt.

- **Kolędnicy**

W Polsce kultywowane są różne tradycje kolędnicze. Kolędnicy odwiedzają domy, składając życzenia w zamian za dary. Na Kaszubach wciąż praktykowany jest zwyczaj gwioźdzki – grupy młodych mężczyzn w maskach odwiedzają domy, śpiewając kolędy w języku kaszubskim. W Borach Tucholskich występują gwiazdory. Z kolei w okolicach Kalisza kolędują Wilijarze – kawalerowie w strojach wzorowanych na napoleońskich, którzy kolędując odgrywają żartobliwe scenki, pozostawiając cukierki i przyjmując zapłatę.

- **Wigilia w innych wyznaniach**

W rodzinach greckokatolickich i prawosławnych Wigilia obchodzona jest 24 grudnia lub 6 stycznia. Stoły obfitują w podobne potrawy, a wieczerza rozpoczyna się modlitwą. W tradycji ewangelickiej Wigilia ma różne formy, ale zawsze uwzględnia Pismo Święte i kolędy jako formę modlitwy.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zobowiązuje Państwa-Strony do prowadzenia inwentaryzacji tradycji obecnych na ich terytorium. Wpisy na **Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego** pozwalają na dokumentowanie różnorodnych praktyk kulturowych oraz promują utrzymanie ich ciągłości. Za prowadzenie listy odpowiada **Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego** we współpracy z **Narodowym Instytutem Dziedzictwa**. Wszyscy depozytariusze dziedzictwa niematerialnego – od obrzędów i rzemiosła po tradycje językowe i muzyczne – mogą zgłaszać proponowane zjawiska do wpisu.

Obecnie **Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego** liczy 108 wpisów.

Grudniowe spotkanie Szkoły św. Rocha w 2023 roku, fot. Małgorzata Strzelec

Zalesie Górne, odczyt Pisma Świętego, fot. J. Żeligowski

Pismo Świąte, fot. J. Radwański

Wigilia 2024, Chałupki Dębniańskie, lepienie uszek, fot. Magdalena Fołta

Wigilijna zupa grzybowa, Opole, Wigilia 2024, fot. Joanna Banik

Pasterka w Kolbuszowej Górnej 2024, fot. J. Radwański

Siano i opłatek, fot. J. Radwański

Wigilia 2024, Kobylnica Ruska, fot. Karolina Witt

Uszka do barszczu. Opole, Wigilia 2024, fot. Joanna Banik

Wigilia 2024, Kobylnica Ruska, światełko betlejemskie, fot. Karolina Witt